

Hlavnú cenu Grand Prix BIB 2021 má Španielka Elena Odriozola.

Jedno zo Zlatých jablák získala Francúzka Sylvie Bello za obrázky ku knihe Prvý sneh.

BIB: Svet pekný ako

Jeseň opäť priniesla aj úrodu tvorby pre deti. Medzinárodná súťažná prehliadka originálov ilustrácií detských kníh Bienále ilustrácií Bratislava (BIB) potrvá na Bratislavskom hrade do konca roka a ešte aj prvý januárový týždeň. Aktuálny **28. ročník bienále** ponúka nové mená aj nové postupy.

Helena Dvořáková
hjancurova@pravda.sk

Generálna komisačka BIB Zuzana Jarošová, predsedníčka Medzinárodného komitétu BIB, si už pamätá mnohé ročníky, ale tento je prvý, ktorý museli pripraviť v podmienkach pandémie. Organizátori si povedali, že ak je svet ochromený agresívnym vírusom, je potrebná protiváha - pandémia fantázie a vakcína krásy. Rozhodli sa teda, že sa 28. ročník BIB bude konať za každých okolností, či už on-line, prezenčne, alebo kombinovane. Zrealizujú sa všetky súčasti projektu - medzinárodná súťaž originálov ilustrácií, nesúťažná časť a ďalšie sprievodné výstavy. Všetko si to diváci môžu pozrieť v krásnych priestoroch Obrazárne na druhom poschodí Bratislavského hradu a aj na Západnej terase hradu. Rovnako, ako to bolo aj na minulom bienále.

Zacielené na komiks

Na túto výstavu chodia nielen špecializovaní záujemcovia o výtvarné umenie, ale aj deti, býva cieľom rodinných vychádzok. „Súťažná výstava je prístupná pre návštevníkov naživo a bude k dispozícii aj on-line - na webe Bibiany,“

hovorí Zuzana Jarošová a prezrádza, ako to bolo s porotou. „Desaťčlenná medzinárodná porota BIB musela pracovať on-line, pretože väčšina porotcov z krajín ako Japonsko, Čína, USA, Rusko, Izrael nemohla pricestovať do Bratislavy. On-line porota bola naozaj veľká výzva a nová skúsenosť pre nás všetkých. Veď hodnotiť takmer 3 000 originálov ilustrácií 379 ilustrátorov zo 42 krajín nie je jednoduché.“

Aj s hlasovaním v takýchto podmienkach si však poradili. „Najdôležitejšie bolo nastaviť hlasovací systém tak, aby bol jednoduchý, prehľadný, demokratický a presný. Podarilo sa to a všetci porotcovia metodiku on-line hlasovania vysoko ocenili. Záverečné kolo hodnotenia a diskusií v podobe videokonferencie nám všetkým vynahradilo stretnutia naživo tu v Bratislave.“

Odborníci, ktorí na bienále pravidelne chodia, asi ľutovali, že sa hlasovalo iba na diaľku. Naše hlavné mesto si už dávno mnohí obľúbili a radi sa k nám vracajú. V Bratislave si vždy dávajú rande všetci milovníci krásnej obrázkovej knihy pre deti z celého sveta. Streťava sa u nás veľká rodina BIB, IBBY (Medzinárodná únia pre detskú knihu) a UNESCO, ilustrátori, teoretici, kurátori, vydavatelia, novinári. „Všetci títo ľudia nám chýbajú. Ani

Medzinárodné sympóziium a workshop BIB - UNESCO Albína Brunovského sa nemohli konať naživo. Zborník však ako vždy vyjde. Osobne sa teším na všetky príspevky renomovaných expertov. Lebo po prvý raz vo výške polstoročnej histórii BIB sme sa rozhodli posvietiť si na komiks v súčasnej obrázkovej knihe pre deti a mládež. V posledných rokoch sa nám do medzinárodnej súťaže dostali veľmi originálne a invenčné komiksy. Napríklad izraelská ilustrátorka Anat Warshavski získala na minulom bienále Plaketu BIB za vtipnú knihu Reštaurácia tučniakov,“ pokračuje Jarošová.

Bez politických vplyvov

Všetky ceny BIB - Grand Prix, Zlaté jablká, Plakety - sú vo svete top značkou najvyššej umeleckej kvality. Ocenených ilustrátorov oslovujú najvýznamnejšie medzinárodné vydavateľstvá, ich ilustrácie vystavujú po celom svete. Ceny BIB sa považujú dokonca za rovnako významné, ako je Cena Hansa Christiana Andersena, čo je „malá nobelovka“ pre ilustrátora. Preto je pri zostavovaní poroty kľúčové, aby v nej boli najvýznamnejšie medzinárodné osobnosti, špičkoví ilustrátori, teoretici, kurátori, vydavatelia.

„V porote BIB 2021 rozhodovali traja výborní,

Zlaté jablko má aj Myung Ae Lee z Južnej Kórey za knihu *Zajtra bude slnečný deň*. FOTO: BIB (4)

obrázok

medzinárodne renomovaní ilustrátori, ktorí získali aj Zlaté jablká na BIB - Javier Zabala zo Španielska, Viktoria Fomina z Ruska, Lubo Palo, zo Slovenska. Predsedom poroty bol dokonca súčasný prezident IBBY Mingzhou Zhang z Číny. A boli v nej aj ďalší renomovaní teoretici a kurátori - Brenda Dales z USA, Orna Granot z Izraela, Michiko Matsukata z Japonska, Emese Révész z Maďarska, Manuela Vladič-Maštruko z Chorvátska a Renáta Fučíková z Česka. Generálny komisár BIB sa zúčastňuje a koordinuje prácu medzinárodnej poroty, ale nehlasuje,“ objasňuje Jarošová.

Výsledky rozhodovania poroty nikdy neboli vo svete spochybnené, sú veľmi rešpektované. Túto dobrú povest si získalo bienále už v minulosti a latka je stále vysoko. A ako to funguje? „Medzinárodná porota BIB si sama volí svojho predsedu. Vždy pracovala demokraticky, autonómne, bez akýchkoľvek politických vplyvov či zasahovania. Aj v 70. a 80. rokoch minulého storočia, v časoch politicky zložitých. Dušan Roll, jeden zo zakladateľov a generálny komisár BIB, bol hlavou bienále od roku 1967 až do roku 2006. V roku 2006 mi odovzdal žezlo generálnej komisárky a predsedníčky Medzinárodného komitétu BIB. Dušan Roll mal obavy o ďalší vývoj BIB, bál sa jeho možnej komercializácie. Dokonca BIB chceli odkúpiť ako svetovú prestížnu značku aj Japonci. A určite by sa našli aj ďalší,“ rozpráva Zuzana Jarošová, ktorá tomu bránila. Po nástupe do funkcie sa usilovala aktívovať najmä spoluprácu s IBBY a UNESCO. Však cieľ bol spoločný - dať deťom

do rúk to najkvalitnejšie umenie v podobe obrázkovej knihy. A vytvoriť hrádzu proti ataku čoraz silnejšej lacnej komercie či bezduchého gýču. A zároveň sa jej podarilo pritiahnúť do súťaže BIB krajiny, ktoré na bienále dlhšie chýbali, napríklad Veľkú Britániu, Čínu, Južnú Kóreu, Afriku, USA i niektoré krajiny Latinskej Ameriky.

Kam sa ilustrácia uberá?

Zaujímalo nás tiež, aké tendencie sa tento rok v tvorbe výtvarníkov sveta prejavili a oceňovali. Ukazuje sa, že v súčasnej ilustračnej tvorbe

Generálna komisárka BIB Zuzana Jarošová.

kníh pre deti a mládež sa kombinujú a krížia všetky štýly, techniky, žánre a médiá. Neexistujú limity. Rozhoduje iba originalita nápadu, autenticita, sila a kvalita umeleckej výpovede a jej realizácia. „A najmä to, čo je nové, tak ako vždy v každom umení,“ zdôrazňuje Jarošová.

„Objavnosť vizuálnej komunikácie s textom, s príbehom knihy. Ilustrátori narábajú so všetkými štýlmi a ich kombináciami - veristický realizmus, magický realizmus, surrealizmus, expresionizmus, geometrická abstrakcia, znakové kresby, minimal art, kaligrafia, konceptuálny prístup, používajú aj princípy kinematografie, scénografie, fotografie a podobne. Ilustrátori tradičné ručné techniky často digitálne upravujú, editujú, kombinujú s digitálnym dizajnom. Väčšina ilustrácií má ako techniku označenie mixmedia. Niektoré ilustrácie vybuchujú ohňostrojmi farieb, postáv, epických, javiskových príbehov. Kričia nahlas. Iné šepkajú tichou rečou, pokojnou meditáciou, úspornými výtvarnými prostriedkami, jemnými monochromatickými farbami alebo sú iba čiernobiele. Ale pre porotcov je rozhodujúce, ako ilustrátor rozpráva príbeh knihy. Dobrý ilustrátor otrocky nezobrazuje príbeh knihy. Text je preňho iba základňou, inšpiráciou, nad ktorou stavia ďalšie poschodia svojej imaginácie, ďalšie vrstvy svojho videnia. Ilustrátor môže text nielen zobraziť, ale aj svojsky interpretovať, komentovať, ironizovať, parodovať, postaviť ho na hlavu. Moc ilustrátora je veľká. Ako výstižne hovorí slovenský ilustrátor Dušan Kállay: Ilustrátor môže urobiť zo Shakespeara komédiu alebo tragédiu.“

Zvítal obrázok každodenného života

Jasným favoritom na víťaza BIB 2021 sa už po prvom kole hodnotenia stala Elena Odriozola zo →

Čínsky ilustrátor Chao Zhang má Zlaté jablko za knihu *Slečnice mojej babky*. Ghazal Fatollahi z Iránu má Plaketu BIB 2021 za knihu o emigrácii *Ste prieskumník*. FOTO: BIB (3)

Španielska - získala Grand Prix BIB 2021. Svoji mi čiernobielymi kresbami ceruzkou priniesla niečo celkom nové, originálny layout, rozloženie detailov a celkovej kompozície. Balansuje na hranici reálneho a surreálneho sveta. Ponúka nový spôsob čítania a robenia obrázkovej knihy, s mnohými variáciami rozprávania príbehu. Je to originálna grafická a naratívna hra, ktorá vŕhne čitateľa k opakovanému čítaniu. Ukazuje viditeľný i neviditeľný život obyvateľov domu, 15 izieb - zarámovaných okien - zachytáva každodenné scény zo života, charakter, emócie obyvateľov domu, každodenné zážitky bežného života.

„Celý svet sa globalizuje. A globalizácia valcuje aj svet obrázkovej knihy. Veľké nadnárodné vydavateľstvá z komerčných dôvodov tlačia ilustrátorov do tzv. medzinárodného ilustrátorského štýlu, ktorý sa dobre predáva rovnako v Európe ako v Ázii, v Amerike, Austrálii, na severe aj na juhu. Preto mnohí ilustrátori robia veľmi podobné cool, trendy, kultúrne bezpríznakové ilustrácie. Odchádzajú nám nádherné vône, farby a chute jednotlivých národných kultúr. Ale najsilnejšie osobnosti a talenty sú stále odolné proti globalizácii. A porota BIB oceňuje práve jedinečné, autentické a silné výpovede. V kultúrnej dávnovej tradícii sú hlboko zakorenené kolekcie ilustrátorov najmä z Iránu, Číny, Ruska, Japonska, Mexika, ale aj z krajín západnej Európy. Stále používajú aj tradičné ručné techniky, z ktorých cítiť silné vyžarovanie energie umelca. A v kombinácii s digitálnym dizajnom pôsobia aj veľmi moderne. Ešte na začiatkoch očarenia možnosťami počítača pred desiatimi rokmi mnohé digitálne ilustrácie pôsobili príliš technicky, sterilne, strácali svoju dušu a pripomínali skôr grafický dizajn. Dnes vznikajú objavné vizuálne a naratívne hry práve kombináciou viacerých techník a médií. Rozhodujúci je len talent ilustrátora.“

Kto získal Zlaté jablko

Zuzana Jarošová nám priblížila ocenených. Päť Zlatých jablák BIB 2021 sa rozkotúľalo do Južnej Kórey, Mexika, Francúzska, Ruska, Číny. Južnokórejská ilustrátorka Myung Ae Lee v knihe *Zajtra bude snečný deň* zaujala hravým voľným štýlom, bohatosťou farebných akcentov a výtvarných štruktúr v kontraste s bielou

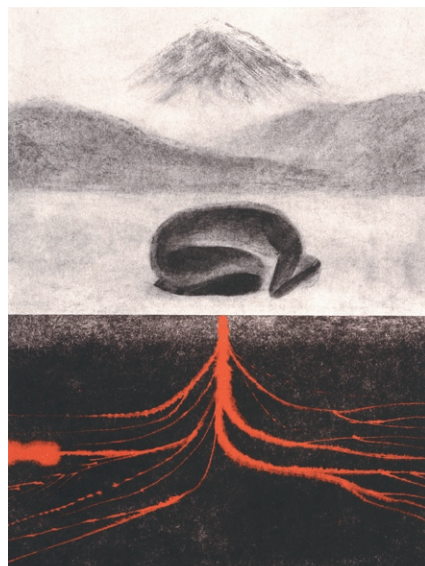
vyprázdnenou plochou. Jej vizuálne rozprávanie zjednocuje pôsobivý kompozičný trik - žltá horizontálna línia, akýsi čiarový kód, ktorý „kóduje“ celú knižku.

So silnou kolekciami zabodovali aj mexickí ilustrátori, dokonca dvakrát. Trojica Amanda Mijangos, Armando Fonseca a Juan Palomino získala Zlaté jablko za knihu *More*. Sila expresie a veľká grafická odvaha autorov približujú túto obrázkovú knihu k najlepšej avantgardnej maľbe.

Mexický ilustrátor Armando Fonseca García - ako sólo autor - získal aj Plaketu BIB 2021. V knihe *Zavýjanie* kombinuje expresívny výraz a minimalistickú kompozíciu. Kontrast tmavých grafických plôch a červenej linky - žeravá magma či skôr krv - evokuje silné emócie. Znepokojujúce čiernobiele postavy, personifikované zavýjajúce zvieratá sú zúfalým existenciálnym výkrikom.

Ďalšia výherkyňa Zlatého jablka, francúzska ilustrátorka Sylvie Bello si pre vyjadrenie subtilného príbehu v knihe *Prvý sneh* zvolila skvelú techniku monotypie. Kresliarsky bravúrne ilustrácie vyjadrujú nehu, melanchóliu, sentiment. Vďaka monotypii sa sneh stal hlavným protagonistom knihy v každej ilustrácii.

Zlaté jablko sa odkotúľalo aj do Ruska.

Mexičan Armando Fonseca García získal aj Plaketu BIB 2021 za knihu *Zavýjanie*.

Dvojčatá Anna a Varvara Kendelové sumarizujú vo dvoch knihách *Na Sever* a *Naša Zem dýcha* svoje impresie z cestovania po krajine severného Ruska. Každá ilustrácia prináša kombináciu realistickéj a artistickej interpretácie. Porota ocenila bravúrne ilustrácie využívajúce prácu štetca a úspornú farebnosť. Obrazy evokujú atmosféru ruského vidieka, nekonečné priestory chladu a mrazu, pretkané ostrovcami života - domčeky, ľudia, psy a mačky.

Čínsky ilustrátor Chao Zhang má Zlaté jablko za to, ako s maliarskym majstrovstvom zobrazuje v knihe *Slečnice mojej babky* dojímavý príbeh o túžbach, pocite straty, smútku, osamotení, nostalgii. Ide o empatický príbeh o tom, ako vyzerá ľudský súcit.

Ako vždy zabodovali na bratislavskom biennale aj skvelí iránski ilustrátori. Tentoraz získali ocenenie až dvaja - dve Plaketu BIB 2021. Ghazal Fatollahi v knihe *Ste prieskumník* za bolestný aktuálny príbeh emigrácie - deti utekajú zo svojej zbombardovanej vlasti a hľadajú nový domov.

Mohammad Barangi Fashtami v knihe *Fénix* ukázal celé know-how, vysoké majstrovstvo a úžasnú tradíciu perzského umenia. Starodávny mýtus o fénixovi vracia znovu do života v modernej forme. Vtáky s maskami pokrývajúce ľudské tváre prinášajú hlbokú filozofickú víziu autora.

Japonská ilustrátorka Mamiko Shiotani získala Plaketu BIB 2021 za knihu *Príbeh o vajci*. Zobrazuje vtipný, surrealistický a so zveličením rozprávaný príbeh o dobrodružstvách dvoch kamarátov v malej kuchyni. Na obrázku vajce a penový cukrík marshmallow, magická a detailne prepracovaná drobnokresba pripomína sekvencie animovaného filmu.

Ilustrátor Dale Blankennar z Južnej Afriky získal Plaketu BIB 2021 za obrázky v knihe *Polievka z brka*. Rozbrnkáva tu divoký, okázalý ohňostroj žiarivých farieb, hravých tvarov a modernú stavbu vizuálneho rozprávania. Vo svojich ilustráciách nadväzuje na tradície divokého afrického folklóru a jeho maľby. Evokuje pocit, že svet je jedna veľká zábava, vzrušujúca hra v džungli.

Ako na BIB 2021 uspelo slovenské umenie? „Je skvelé, že sa v súťaži objavilo veľa nových mien. To znamená, že naše vydavateľstvá oslovujú

Slovenka Jana Kiselová Siteková získala Cenu Poštovej banky.

Ilustrátor Dale Blankennar z Južnej Afriky získal Plaketu BIB 2021 za obrázky v knihe Polievka z brka.

aj mladých ilustrátorov. Po prvom kole sa do širšieho výberu dostala mladá ilustrátorka Jana Kalixová. Ale konkurencia 379 ilustrátorov z 42 štátov na medzinárodnej súťaži BIB je naozaj silná. Slovenská ilustrácia má na terajšom bienále dobre etablovanú strednú i staršiu generáciu výborných ilustrátorov rôznych polôh a štýlov. Peter Uchnár, Juraj Martiška, Zuzana BočKayová-Bruncková, Vlado Král, Svetozár Košický, Matúš Maťaťko, Kristína Šimková, Igor Piačka a ďalší. A sme svedkami dravého nástupu aj mladšej generácie - Jana Kalixová, Nikola Aronová, Ján Kurinec, Klaudia Zorogovská... Niektorí výborní ilustrátori v súťaži nie sú, v období posledných dvoch rokov im kniha nevyšla,“ hovorí Zuzana Jarošová.

Cveng vo svete

Pri všetkej úspešnosti sa našli u nás aj takí vrťaci, čo bienále spochybňovali. Ako to je teraz?

„Bratislavské bienále ilustrácií je prvá medzinárodná liga. Je zaradené do kalendára hlavných kultúrnych podujatí UNESCO a IBBY. Logo BIB poznajú vo vyše 120 štátoch všetkých kontinentov. Štatutárne ceny BIB - Grand Prix, Zlaté jablka a Plakety- sú vo svete značkou najvyššej kvality umeleckej ilustrácie. Knihy ilustrátorov ocenených na BIB vydávajú po celom svete. BIB je nielen prestížna medzinárodná súťaž originálov nekomerčných umeleckých knižných ilustrácií. Za vyše polstoročie svojej existencie sa bienále stalo unikátnym fenoménom, ktorý obdivuje celý svet. A je takmer neuveriteľné, že bienále vo svojej podobe a šírke záberu stále nemá vo svete konkurenciu. S výstavami ilustrátorov ocenených na BIB chodíme po celom svete. Krížom-krážom po Európe, Japonsku, Číne, Iráne, Rusku, Indonézii, USA, Latinskej Amerike. A všade s neskrývaným obdivom hovoria: Je neuveriteľné, čo taká malá krajinka, ako je Slovensko, robí pre svet krásnej obrázkovej knihy, ako už vyše polstoročie dvíha jej umeleckú úroveň. Často mám pocit, že BIB si viac vážia vo svete. My doma ho už považujeme za niečo celkom samozrejme... Na BIB prichádzajú hlavy najvýznamnejších medzinárodných organizácií, IBBY, UNESCO, medzinárodných knižných veľtrhov, najlepší ilustrátori z celého sveta, nositelia Ceny Hansa Christiana Andersena, vydavatelia, kurátori, teoretici, novinári. V Bratislave sa počas bienále

stretnú všetci, ktorí niečo znamenajú vo svete obrázkovej detskej knihy.“

BIB vzniklo v roku 1967 preto, že na Slovensku bolo široké zázemie skvelých ilustrátorov, ktorí sa nemohli dostať do sveta. Tak vznikol dnes už legendárny slogan, ktorý často opakoval Dušan Roll, jeden zo zakladateľov BIB, generálny komisár od vzniku bienále až do roku 2006: „Keď my nemôžeme ísť do sveta, pozvime svet k nám!“ Bienále vytvorilo platformu na permanentnú a kontinuálnu konfrontáciu najlepšieho ilustračného umenia vo svete. Po roku 1970 v časoch normalizácie, keď u nás zanikli všetky významné medzinárodné prehliadky výtvarného umenia, BIB zostalo jediným oknom otvoreným dokorán do sveta výtvarného umenia. BIB sa stalo akousi celosvetovou púťou za umením. Chodili naň nielen ilustrátori, ale aj maliari, grafici, sochári, fotografi, dizajnéri, architekti, spisovatelia, divadelníci, filmári... Všetci boli zvedaví, čo sa deje za železnou oponou. V ilustráciách sa ako v kvapke vody odrážal celý oceán vizuálneho umenia vo svete. Tak naši ilustrátori majú jedinečnú možnosť neustálej medzinárodnej konfrontácie. To im môžu závidieť všetci ostatní výtvarníci.“

BIB otvára Slovensku dvere do sveta už vyše polstoročie. V mnohých kútoch sveta neraz najprv poznali logo BIB a až potom Slovensko. Profesionálne odborné a organizačné zázemie

Čestné uznanie získalo české vydavateľstvo Verzone. FOTO: BIB (4)

má bienále ilustrácií pod strechou Bibiany, Medzinárodného domu umenia pre deti, ktorý primárne vznikol, aby organizoval BIB. Dnes má Bibiana však už celú širokú škálu ďalších aktivít medzinárodných podujatí, výstav. A je veľmi dôležité, že každý rok organizuje asi 40 putovných výstav ilustrátorov ocenených na BIB po celom svete.

Zuzana Jarošová hovorí: „Mne osobne BIB počas uplynulých 16 rokov prinieslo najmä nové výzvy a skúsenosti, veľa aktivít, cestovania. A najmä premýšľania o tom, čo treba urobiť lepšie, aby BIB nezaspalo na vavrínoch slávy. BIB mi prinieslo aj jedinečné stretnutia s najlepšími ilustrátormi, vydavateľmi, kurátormi, teoretikmi, najvýznamnejšími osobnosťami zo sveta obrázkovej detskej knihy. Úžasné priateľstvá s nádhernými ľuďmi. Stretávame sa pravidelne na kongresoch IBBY, podujatiach UNESCO, na medzinárodných knižných veľtrhoch a súťažiach v Bologni, v Šanghaji, Pekingu, Moskve, Južnej Kórei, na vernisážach výstav BIB a sympóziách BIB vo všetkých kútoch sveta. Sme veľká rodina BIB, blízki priatelia. Ilustrovanie detských kníh je asi jediná profesia, kde môžete zostať po celý život malým dieťaťom. A tí najlepší ilustrátori sú naozaj krásne čisté duše, veľké deti s hlavou v oblakoch.“

Bienále by chceli aj inde

Vznikli podľa nášho BIB podobné akcie vo svete? Vraj ho už chceli od nás prevziať? „BIB je veľkou inšpiráciou pre celý svet. Boli viaceré pokusy vo viacerých krajinách zorganizovať niečo podobné, ale nevyšli. Momentálne sa organizujú súťaže ilustrátorov kníh pre deti a mládež napríklad na medzinárodnom knižnom veľtrhu v Bologni, ale aj v Číne a v Južnej Kórei. Významná medzinárodná súťaž ilustrácií detských kníh v súčasnosti je aj Nami Concours v Južnej Kórei. Nie je to však súťaž originálov ilustrácií ako na BIB, ale ilustrácie sa hodnotia v digitálnej podobe. Nadviazali sme s nimi dobré kontakty, my vystavujeme na bienále víťazov Nami Concours, v Soule zasa vystavujú víťazov z BIB. Ale BIB vo svojej podobe je stále vo svete unikátny.“

Ako vyplýva zo slov Zuzany Jarošovej, BIB si nedáme a svet sa aj naďalej bude zaujímať o slovenské výtvarné umenie a celú krajinu.

© AUTORSKÉ PRÁVA VYHRADENÉ